

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Засновано у 2001 р.

Випуск 46 (3–2015)

*Політичні науки
Юридичні науки
Економічні науки*

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2015

УДК 330-339; 321.7; 159.9
ББК 65.9(4УКР)29-2я43
М58

Редакційна колегія

Подолька А. М., д-р юрид. наук, проф. — головний редактор
Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — заступник головного редактора
Ігнатченко А. А., канд. техн. наук — відповідальний редактор

Політичні науки

Антонюк О. В., д-р політ. наук, проф.,
Бабкіна О. В., д-р політ. наук, проф.,
Бідзюра І. П., д-р політ. наук, Варзар І. М.,
д-р політ. наук, проф., Головатий М. Ф.,
д-р політ. наук, проф., Гончаренко О. М.,
д-р іст. наук, Мелков Ю. О., д-р філос.
наук, доц., Піляєв І. С., д-р політ. наук,
Попов В. Ж., д-р іст. наук, проф., Сур-
мін Ю. П., д-р соціол. наук, проф., Хиж-
няк І. А., д-р іст. наук, проф., Шуба О. В.,
д-р політ. наук, проф.

Юридичні науки

Александров Ю. В., канд. юрид. наук, проф.,
Ануфрієв М. І., д-р юрид. наук, проф., Бандур-
ка О. О., д-р юрид. наук, проф., Боро-
дін І. Л., д-р юрид. наук, проф., Гаркуша
В. С., канд. юрид. наук, доцент, Демчен-
ко С. Ф., д-р юрид. наук, Джунь В. В.,
д-р юрид. наук, проф., Ковальська В. В.,

д-р юрид. наук, ст. наук. співр., Корнієнко М. І.,
канд. юрид. наук, проф., Курко М. Н., д-р юрид.
наук, доцент, Мартиненко О. А., д-р юрид. наук,
проф., Муравйов К. В., канд. юрид. наук, доцент,
Недюха М. П., д-р філос. наук, проф., Подо-
лька А. М., д-р юрид. наук, проф., Темченко В. І.,
канд. юрид. наук, доцент, Христинченко Н. П.,
канд. юрид. наук, Юлдашев О. Х., д-р юрид. наук,
проф., Ярмиш О. Н., д-р юрид. наук, проф.

Економічні науки

Захожай В. Б., д-р екон. наук, проф., Дахно І. І.,
д-р екон. наук, проф., Дмитренко Г. А., д-р екон.
наук, проф., Куроченко О. В., д-р екон. наук, проф.,
Пила В. І., д-р екон. наук, проф., Радзівський О. І.,
д-р екон. наук, Федоренко В. Г., д-р екон. наук,
проф., Шостак Л. Б., д-р екон. наук, проф.,
Швець В. Я., д-р екон. наук, проф., Баєва О. В., д-р
біол. наук, проф., Сафонова В. Є., д-р екон. наук,
Хачатрян Г. Е., д-р екон. наук.

*Рекомендовано до друку Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 9 від 30 жовтня 2015 р.)*

Міжрегіональна Академія управління персоналом.

М58 Наукові праці МАУП / редкол.: А. М. Подолька (голов. ред.) [та ін.]. — К. : МАУП, 2001 —
Вип. 46 (3–2015). Політичні, юридичні, економічні науки. — К. : ДП “Вид. дім “Персонал”,
2015. — 224 с.: іл. — Бібліогр. в кінці ст.

У збірнику наукових праць публікуються статті науковців, які займаються проблемами роз-
витку політології, права і економіки.

Для науковців, викладачів, студентів, а також усіх, кого цікавить розвиток науки в Україні.

*Вищою атестаційною комісією України “Наукові праці МАУП” визнано як фахове видання з політичних наук
(за постановою Президії ВАК України № 1-05/4 від 26 травня 2010 р.) та юридичних наук (за постановою
Президії ВАК України № 1-05/5 від 31 травня 2011 р.).*

*Міністерством освіти і науки України збірник “Наукові праці МАУП” визнано як фахове видання
з економічних наук (за наказом МОН України від 21.11.13 № 1609).*

ББК 65.9(4УКР)29-2я43+67.9(4УКР)я43

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2015
© ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2015

ЗМІСТ

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ	5	Кміта О. В. Концепт “законності” в працях античних мислителів та вчених нового часу: проблеми генези	65
Дахно І. І., Алієва-Барановська В. М. Велика Британія і Європейський Союз: вузлики для української пам’яті	5	Коренева М. М. Особливості ризику в діяльності деяких правоохоронних структур України (адміністративний аспект)	72
Гольцов А. Г. Вплив неоєвразійської ідеології на сучасну російську геополітику	14	Любченко М. О. Право на вільний вибір місця проживання в законодавстві України	78
Костюк Т. О. Ситуативний та ідеологічно- пропагандистський аспект політики домінування в сучасних міжнародних відносинах	22	Скрипнюк О. О. Принцип народного суверенітету: історико-правові аспекти	85
Красногор О. В. Становлення парламенту та генеза парламентаризму в незалежній Україні	27	ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ	92
Росеро Г. Освіта як цілісний феномен розвитку людини і суспільства: соціологічний аспект	37	Гулей А. І., Дмитренко Т. Л. Формування державної політики розвитку вексельного ринку України.....	92
Ахадов Емін Аділь огли Виробнича діяльність людини як важливіша засада створення конкурентоспроможного товару	43	Романова Л. В. Ключові компетенції як важлива стратегічна складова конкурентоспроможного маркетингового потенціалу промислових підприємств	98
ЮРИДИЧНІ НАУКИ	46	Саблук П. Т. Розвиток АПК: аграрно-економічні трансформації	104
Дахно І. І. Цивільно-правове мереживо в Україні й довкола неї наприкінці XX – початку XXI століть	46	Сафонова В. Є. Фінансова модель інноваційної інфраструктури освітньої діяльності ВНЗ	113
Мовчан А. В. Актуальні проблеми використання систем біометричної ідентифікації для виявлення терористичних загроз	53	Шконда В. В., Кальянов А. В. Проблеми та протиріччя постіндустріальної глобалізації.....	128
Шашкова-Журавель І. О. Міжнародно-правові аспекти безпеки та гігієни праці працівників будівельної галузі	59	Баєв В. В. Концептуальні засади моделі кластеру медичного туризму.....	136

Заяць Г. С. Освіта України: досягнення і проблеми розвитку.....	142	Корецька О. В. Визначення методики розрахунку інтегрального показника інноваційної спрямованості підприємства	185
Коваль М. І. Роль і значення обліку, аналізу і аудиту в системі економічної безпеки підприємства в умовах застосування інформаційних технологій	147	Петько С. М. Холдингові структури на сучасному етапі розвитку фінансового ринку.....	194
Руда О. В. Змістовно-понятійне трактування економічної безпеки підприємства.....	157	Сергієнко С. А. Формування комплексу маркетингових комунікацій за методом аналізу, синтезу та оптимізації (АСО)	201
Юсеф Н. Аналіз і переваги сучасних моделей зростання відкритої економіки.....	163	Харченко О. В. Ретроавтотранспорт як соціально-економічний феномен: постановка проблеми	207
Бігдаш В. Д. Проблеми розвитку страхового ринку України в умовах реформування вітчизняної економіки	169	Пугач В. Г. Теорія організованого капіталізму: аспект економічної демократії	211
Марченко С. М. Застосування концепції “будинок якості” для вдосконалення сервісного логістичного маркетингового обслуговування споживачів сільськогосподарської техніки в Україні.....	174	РЕЦЕНЗІЯ	217
Ісонкін О. О. Формування системи документів та показників стратегічного планування	180	Головатий М. Ф. Савойська С. Мовна політика у сучасній Україні: деструктивні і конструктивні виміри.....	217
		ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	220

УДК 339.924.(410)

І. І. ДАХНО

В. М. АЛІЄВА-БАРАНОВСЬКА

Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

ВЕЛИКА БРИТАНІЯ І ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ: ВУЗЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПАМ'ЯТІ

Наукові праці МАУП, 2015, вип. 46(3), с. 5–13

Розглядаються питання участі Великої Британії в Європейському Союзі та її можливого виходу з нього.

Чинна влада України стверджує, що вступ до Євросоюзу є національною ідеєю України. Свою точку зору влада України не підтверджує результатами якогось авторитетного національного рейтингу. Євросоюзу хоче Євромайдан. Євромайдан — це активна частина сучасної України, але це ще не вся Україна. Згідно з національною традицією чинна влада не помічає решти України. Та й до рейтингів слід ставитися з пересторогою.

Згадаймо, що перед парламентськими виборами 2014 року соціологічні опитування не давали “Народному фронту” надії на такі високі результати, яких він реально досяг.

Євросоюз не хоче (поки що і в оглядній перспективі) бачити Україну поміж своїх членів. Влада ж України вперто пробивається в Євросоюз. Інших варіантів і слухати не хоче. Україна дуже хоче вступити до Євросоюзу. Велика Британія вже хоче з Євросоюзу вийти. Україна ще лише чимчикує на ярмарок, а Велика Британія — вже з нього по-

вертається. Країни-члени Євросоюзу хочуть і надалі бачити Велику Британію у своєму колі, а британське суспільство та уряд країни налаштовані на вихід з Євросоюзу. Євросоюзу найближчою до тіла є колективна євросоюзівська сорочка, а Великій Британії — британська. Яка ж сорочка є найближчою для понівеченого і обпльованого тіла України?

Стисло дослідимо історію перебування Великої Британії у складі Євросоюзу, а також причини, що спонукають її до виходу з нього.

Чи знадобиться для України британський досвід?

Можливо, серед наукової спільноти є її представники, які задумалися над ймовірним виходом Великої Британії з Євросоюзу. В час, коли влада України рветься в Євросоюз, тема про вихід з нього не є милою для її вух. Британське питання замовчується. Страус, як відома, голову ховає у пісок, вважаючи, що цим він уникає небезпеку.

Публікації про вихід Великої Британії з Євросоюзу нами не виявлено, що й спонукало написати цю статтю.

Далі назвемо основні віхи на шляху британської євроінтеграції.

Відомий британський політичний діяч ХХ ст. Вінстон Черчилль в 1930 р. опублікував статті на підтримку Сполучених Штатів Європи [1, 14].

Лідер британської опозиції В. Черчилль під час свого виступу в Цюриху 19 вересня 1946 р. вкотре закликав до створення чогось схожого на Сполучені Штати Європи [1, 18].

Велика Британія 1947 р. стала членом Виконавчого комітету Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), яка була створена для сприяння у здійсненні “плану Маршалла” з відбудови зруйнованої Другою світовою війною Європи [1, 28].

1947 р. в Дюнкерку (Франція) між Францією і Великою Британією було укладено воєнний пакт, який передусім спрямовувався проти Німеччини, на той час окупованої військами союзників. Під час Другої світової війни з Дюнкерку до Великої Британії ледве вдалося евакуювати британські і французькі війська, які відступали під натиском гітлерівців.

Брюссельський пакт було укладено 1948 р. Бельгією, Люксембургом, Великою Британією, Нідерландами і Францією.

Він був договором економічного, соціального і культурного співробітництва та колективної самооборони. Остання спрямовувалася проти, передусім, Радянського Союзу [1, 21].

У 1948 р. 190 членів Палати общин британського парламенту разом з більшістю парламентарів Бельгії та Франції запропонували скликати Європейську Конституційну Асамблею з метою підготовки і ухвалення документів про об'єднання Європи [1, 24]. Співавтор цієї статті відвідав Палату общин у березні 1995 р., але світова спільнота цього не помітила.

1949 р. учасниками Північноатлантичного договору (НАТО) стали 12 держав. Поміж них — Велика Британія та ще дев'ять євро-

пейських (Бельгія, Данія, Ісландія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Норвегія, Португалія, Франція) [1, 22]. Інші члени — США і Канада. Проти скликання зазначеної вище Конституційної Асамблеї та наділення наднаціональними повноваженнями, створеної 1950 р. Ради Європи, виступав лейбористський уряд Великої Британії [1, 25].

4 травня 1950 р. голова Комісії з планування Франції Ж. Монне запропонував міністру закордонних справ П. Шуману виступити з ініціативою створення Європейського об'єднання вугілля і сталі. 9 травня 1950 р. (в п'яту річницю закінчення війни з Німеччиною) П. Шуман звернувся з офіційною пропозицією Німеччині та іншим західноєвропейським країнам розпочати переговори про створення Європейського об'єднання вугілля і сталі (ЄОВС) [1, 33]. Договір про створення ЄОВС було укладено у Парижі 18 травня 1951 р. Набрав він чинності 25 липня 1952 р. [1, 34]. Великої Британії не було серед учасників ЄОВС.

Йй не подобалося, щоб був якийсь орган з владою більшою, ніж у британського парламенту.

Велика Британія виступала проти створення митного союзу. Віддавала перевагу зоні вільної торгівлі. Відкидала наднаціональність повноважень ЄОВС. Йй подобався механізм ухвалення рішень Організації економічного співробітництва і розвитку — загальна згода всіх держав-учасниць [1, 43]. Нагадаємо: зона вільної торгівлі передбачає зниження і скасування митних бар'єрів між країнами-учасницями, а митний союз — ще й спільну митну політику щодо третіх країн.

На конференції в Мессіні (Італія), яка відбулася 1–2 червня 1955 р., було ухвалено поширити процес європейської інтеграції на всі сектори економіки, а не лише на вугілля, сталь і металобрухт. Для вивчення можливостей створення єдиного європейського економічного співтовариства та співпраці в сфері ядерної енергетики було створено Комітет під головуванням міністра закордонних справ Бельгії Поля-Анрі Спаака (інколи пишуть — Шпака). На Конференцію запрошувалася і Велика Британія [2, 81].

17 липня 1956 р. Велика Британія вирішила заснувати під егідою Організації європейського економічного співробітництва робочу групу зі створення Європейської асоціації вільної торгівлі. Велика Британія вважала, що рішення Мессінської конференції призведуть до втрати її суверенітету і не поспішала євроінтегруватись [2, 82].

Наприкінці жовтня 1956 р. сталася друга ізраїльсько-арабська війна. В зону Суецького каналу вторглися британські і французькі війська нібито з метою роз'єднати війська євреїв і арабів. США і СРСР змусили британців та французів припинити вогонь. Французи хотіли продовжити інтервенцію, щоб змусити президента Єгипту Г. А. Насера подати у відставку. Велика Британія не підтримала Францію. Г. А. Насер залишився при владі. Президент Франції Шарль де Голль образився за це на Велику Британію і в 1963 та 1967 роках блокував вступ Великої Британії до Європейського економічного співтовариства [2, 83].

1957 р. в Римі було підписано договори про створення:

- Європейського економічного співтовариства (“Спільний ринок”);
- Європейського співтовариства з атомної енергії (Євратом).

Учасниками договорів були Франція, Західна Німеччина, Італія, Бельгія, Нідерланди, Люксембург. Велика Британія поки що трималася осторонь.

Вище згадувалося, що не хто-небудь, а В. Черчилль був прихильником євроінтеграції Великої Британії. Незважаючи на постать В. Черчилля, його вплив не був визначальним. Великій Британії, яка тоді ще володіла величезною колоніальною імперією, важко було проковтнути пігулку про обмеження свого державного суверенітету і передачі частини функцій наднаціональному органу. Британський менталітет не міг збагнути, що може бути якийсь орган, вищим за своєю силою, ніж парламент Об'єднаного Королівства. Британська королева у парламентській промові говорить не те, що вона хоче, а те, що їй напише прем'єр-міністр.

Добрих півтора десятка перших повоєнних літ Велика Британія віддавала перевагу

своїй необмеженій політичній і економічній незалежності. Зрештою економічні переваги членства в “Спільному ринку” змушували Велику Британію до євроінтеграції.

4 січня 1960 р. було підписано угоду про створення Європейської асоціації вільної торгівлі (ЄАВТ). Угода набрала чинності 1 липня 1960 р. До складу ЄАВТ ввійшли Велика Британія, Австрія, Данія, Норвегія, Португалія, Швеція та Швейцарія [2, 84]. Тоді до “Спільного ринку” всі ці країни не належали.

У першій декаді серпня 1961 р. Велика Британія заявила про намір звернутися із заявою про вступ до ЄЕС. Переговори про це розпочалися у листопаді [2, 85].

14 січня 1963 р. президент Франції генерал Шарль де Голль заявив, що Велика Британія є “відмежованою морем країною і не готовою стати членом ЄЕС”. Франція вперше накладає вето на вступ Великої Британії до ЄЕС. Британським прем'єр-міністром був Гарольд Макміллан (лідер консерваторів).

10 листопада 1966 р. прем'єр-міністр Гарольд Вільсон заявив, що його лейбористський уряд знову звернеться з проханням про вступ Великої Британії до ЄЕС. 1 січня 1967 р. Велика Британія звернулася з проханням про вступ до ЄЕС [2, 87]. 27 листопада 1967 р. президент Франції Ш. де Голль знову наклав вето на звернення Великої Британії про членство в ЄЕС [2, 88].

28 квітня 1969 р. Ш. де Голль зазнав поразки на референдумі про регіональну реформу та реформування Сенату. Великого значення референдум не мав, але генерал образився. Подав у відставку з посади президента Франції. Заповів, щоб після його смерті йому не влаштовували державного похорону. 15 червня 1969 р. президентом Франції обрано Жоржа Помпіду. На початку грудня 1970 р. на саміті ЄЕС у Гаазі Ж. Помпіду заявив про ймовірний успіх переговорів щодо вступу Великої Британії до ЄЕС [2, 89].

28 жовтня 1971 р. 356 голосами проти 244 (22 — утрималися) британський парламент ухвалив вступ Великої Британії до ЄЕС. Прем'єр-міністром на той час був Едвард Хіт (консерватор) [2, 90].

22 січня 1972 р. Велика Британія підписала угоду про вступ до ЄЕС. Офіційно членом ЄЕС Велика Британія стала 1 січня 1973 року. Для неї було встановлено 5-річний перехідний період [2, 90].

Отже, Велика Британія стала членом “Спільного ринку” в 1973 р. Досі двічі безуспішно намагалася увійти до складу ЄЕС та двох інших співтовариств. Вступ Великої Британії блокувала Франція. Ш. де Голль вважав Велику Британію “троянським конем” США, за допомогою якого США проникнуть в Європу. Ш. де Голль блокував заявки Великої Британії на вступ до “Спільного ринку”, які подавалися урядами Гарольда Макміллана (1957–1963 рр.) та Гарольда Вільсона (1964–1970 рр.).

5 червня 1975 р. 67 % британців, які брали участь у референдумі, висловилися за нові умови членства Великої Британії в ЄЕС, узгоджені лейбористським урядом [2, 92]. Європа ж нестримно рухалася до Євросоюзу. Створення Європейського Союзу передбачали доповідь Тінденмана (1975 р.) і план Генпера-Коломбо (1981 р.) [1, 58].

У листопаді 1979 р. на Дублінському саміті ЄЕС прем’єр-міністр Великої Британії Маргарет Тетчер (прийшла до влади у травні 1979 р.) вимагала зменшення британських внесків до європейського бюджету [2, 93].

Заявила: “I want my money back”.

14 лютого 1984 р. Європарламент 237 голосами “за” і 31 — “проти” за 43 тих, хто утримувався, схвалив текст Договору про Європейський Союз. Складався з преамбули і 87 статей [1, 64].

У червні 1984 р. на саміті в Фонтенбло Європейська Рада досягла згоди щодо розміру британського внеску в бюджет [2, 95].

1986 р. було підписано Єдиний європейський акт (набув чинності 11 липня 1987 р.). Велика Британія поки що особливих сепаратистських намірів не виявляла.

15 вересня 1988 р. у своїй промові в стародавньому місті Брюгге (Бельгія) М. Тетчер різко критикувала курс на федеральну та соціалістичну Європу, якого, на її думку, дотримувався президент Єврокомісії Жак Делор (у минулому — міністр фінансів Франції).

Вона наполягала на збереженні “Європи суверенних національних держав та вільних ринкових відносин” [2, 97].

12 грудня 1989 р. на засіданні Європейської Ради в Страсбурзі ухвалено Соціальну Хартію. Велика Британія відмовилася брати участь у саміті [2, 98]. Соціал-демократія капіталістці М. Тетчер не подобалася.

5 жовтня 1990 р. Велика Британія приєдналася до Європейського механізму обмінних курсів. 11 грудня 1991 р. підписала Маастрихтську угоду про створення Європейського Союзу (за іншою інформацією — 7 лютого 1992 р.). Прем’єр-міністром був Джон Мейжор (консерватор). Перебував на посаді впродовж 1990–1997 рр.

У зв’язку зі створенням Євросоюзу суттєво розширювалося коло суверенних повноважень, які передавалися державами-учасницями у відання Союзу.

Велика Британія договір про створення ЄС ратифікувала і він набув чинності 1 листопада 1993 р. [3, 23].

Підписала Велика Британія і Амстердамський договір (2 жовтня 1997 р.) [3, 28]. Прем’єр-міністром був лейборист Тоні Блер (1997–2007). Щоправда, висловила низку застережень у зв’язку з візовим режимом, наданням притулку та регулюванням міграційної політики. До Шенгенської зони Велика Британія не увійшла.

1 січня 1999 р. у безготівковий обсяг запроваджено євро. З 1 січня 2002 р. воно розпочало використовуватися і в готівковому обігу. Велика Британія до єврозони не приєдналася.

У континентальній Європі набула поширення думка про те, що участь Великої Британії в об’єднаній Європі була непорозумінням. Коли було утворено “Спільний ринок”, то Велика Британія ще не припинила жалобу за своєю втраченою імперією. Британії здавалося, що Європа знаходиться десь далеко і на неї вона не впливатиме. Чимало представників британської еліти дивилися на континентальні зусилля з об’єднання майже як на наївний ідеалізм.

Євроінтеграція тим часом ставала реальною. Саме економічні реалії змусили Ве-

лику Британію приєднатися до “Спільного ринку”. Залишатися осторонь нього було для Британії ризиковано з економічної точки зору.

Політична еліта Британії ніколи повністю не поділяла континентальне переконання, що “Спільний ринок” був абсолютною політичною потребою після двох руйнівних світових воєн XX ст. Ця еліта ніколи повністю не вірила і в те, що Європа мусить зростати разом, незважаючи на культурні, лінгвістичні та суспільні відмінності між її країнами.

Під час розпаду колоніальної імперії Велика Британія, замість погляду на Європу, почала дивитися на Захід, у напрямку США. Британія й досі відчуває себе ближче до Америки, ніж до Європи. Американці британцям рідніші, ніж європейці. Про це свідчить і підтримка тодішнім британським прем'єром Тоні Блером президента США Джорджа Буша-молодшого у війні 2003 р. в Іраку. Америко-британська інтервенція дестабілізувала великий регіон світу і нікому користі не принесла. Авантюрою виявилася ж грандіозною.

Євросоюз десятками років зображувався у британських ЗМІ як якийсь бюрократичне чудовисько. Велика Британія завжди намагалася блокувати будь-яке важливе рішення, спрямоване на посилення європейської інтеграції. Після того як прем'єр-міністр Маргарет Тетчер заявила про повернення Британії грошей, сплачених євробюджету, Британія сплачувала менші суми, ніж їх передбачав її економічний потенціал.

В континентальній Європі вважають, що Велика Британія є таким членом Євросоюзу, який ніколи повністю не хотів стати справжнім членом цього угруповання. Британія завжди була, швидше, спостерігачем, ніж членом і завжди озиралася на США. Британія не приєдналася до Шенгенської зони. Британська політична еліта завжди була надто скептично налаштована щодо спільної валюти. Британія залишилася поза єврозоною. Країні імпонував валютний націоналізм. На самітах Євросоюзу Британія ж поводитися так, ніби вона вже давно запровадила євро і є повноправним членом клубу.

Велика Британія не виявила бажання приєднатися до договору про нову європейську фінансову систему і продовжувала зберігати повний суверенний контроль над своїми фінансами. Запровадження в Євросоюзі євро привело до утворення фіскального союзу, що означав і політичний союз країн єврозони. Перед Британією стояло питання — бути в цьому союзі чи ні? Ставало зрозумілим, що Велика Британія не зацікавлена у федеративній Європі.

Поширюється думка про те, що у разі виходу Великої Британії з Євросоюзу, її приклад наслідують інші країни. Передусім Франція.

Більшість британців, внаслідок понад 40-річного перебування їх країни в Євросоюзі, дійшли висновку, що Євросоюзу бракує демократизму, підзвітності, відсутності дієвості у його політиці. В Євросоюзі було з півдюжини президентів. Ніхто з них не обирався. Лише чверть британських виборців брали участь у виборах до Європарламенту. Британці вважали, що Європарламент не може нічого змінити. Європейська Рада і Єврокомісія нікому не підзвітні. Голосування і ухвалення рішень відбуваються таємно.

Спільна рибна політика (CFP) спустошила від риби Північне море і зруйнувала британський риболовецький флот та риболовецькі товариства. Спільна сільськогосподарська політика (CAP) приносить вигоду сільськогосподарським баронам, збіднює невеликих фермерів, тримає на високому рівні ціни для споживачів та сприяє зниженню ефективності галузі. Спільна зовнішня і безпекова політика вважається жартом і серйозно британцями не сприймається. Більшість країн-членів Євросоюзу у своїй обороні просто покладаються на США, а не на Євросоюз. Велика Британія і Франція під час операції проти режиму Муаммара Каддафі в Лівії не могли обійтися без підтримки з боку США зброєю і логістикою. Ізраїль справедливо звинувачував Євросоюз у тому, що допомога Євросоюзу потрапляла до рук палестинських терористів.

Недоліки в управлінні єврозоною загрожували світовій економіці загалом і Великій Британії зокрема.

Нині жодна солідна британська політична партія серйозно не вірить Євросоюзу. В Україні ж проєвросоюзні політичні партії ще не перевелися. Вони прийшли до влади у лютому 2014 року. З метою стабілізувати єврозону Франція, Німеччина та 21 інша країна вирішили укласти договір щодо посилення центрального контролю за національними бюджетами. Швеція, Чехія і Угорщина прохали надання їм часу для консультацій з цього питання зі своїми парламентами і політичними партіями.

Велика Британія вирішила не приєднуватися до цього договору. Договір розглядається як “союз всередині союзу” та “євро плюс” зона. Президент Франції Ніколя Саркозі (2007–2012 рр.) здавна виступав за створення “ядрової єврозони” без участі Великої Британії, скандинавських та східноєвропейських країн, які більше схильні до ринково-орієнтованої економіки. Він виступав, щоб це ядро діяло на міжурядовій основі, а не управлялося наддержавними інституціями Євросоюзу. 2 березня 2012 р. країни Євросоюзу (за винятком Великої Британії) уклали “Пакт про стабільність і зростання”. (Stability and Growth Pact). Він набрав чинності для 25 країн-підписантів 1 квітня 2014 р.

Відмову Британії приєднатися до договору Н. Саркозі вважав ознакою того, що “велика Європа є менш інтегрованою, ніж могла б бути”. Прем’єр-міністр Великої Британії Д. Кемерон (на посаді з 2010 р.) вважав, що його рішення є жорстким (tough), але правильним з точки зору британських інтересів. Д. Кемерон вважав, що Єврокомісія за поданням французького єврокомісара Мішеля Бам’єра видає акти регулювання, які шкодять Британії. Все ж таки ці акти ухвалювалися з британським схваленням.

Н. Саркозі був задоволений розлученням з Британією на терені євро та Шенгенської зони. Вважав, що в Євросоюзі і, зокрема, в “Спільному ринку” життя триватиме як звичне. Прихильники євроінтеграції сподівалися, що єврозона діятиме і у сфері праці та корпоративного оподаткування, незважаючи на британську відсутність.

Була думка, що рішення прем’єр-міністра Д. Кемерона про згортання євроінтеграції не відповідало довготерміновим інтересам Британії.

Далі стисло зазначимо події 2013–2014 рр. у зв’язку із взаєминами Великої Британії і Європейського Союзу. Про ці події повідомляли засоби масової інформації.

10 січня 2013 р. омбудсмен Євросоюзу Нікіфорос Діамандурос різко і критично відреагував на відмову Єврокомісії у допуску до документів, у яких викладена думка Єврокомісії щодо звільнення Великої Британії від участі у Хартії Європейського Союзу про основні права.

13 січня 2013 р. британські газети повідомляли, що прем’єр-міністр Д. Кемерон мав 22 січня виступити у Гаазі з важливою промовою щодо майбутнього Європи. Мав намір оголосити про проведення у країні в 2018 р. референдуму про членство Великої Британії в Євросоюзі. 23 січня 2013 р. європейські лідери висловили стурбованість заявою Д. Кемерона про можливий вихід Великої Британії з Євросоюзу.

19 лютого 2013 р. оголошено результати опитування, виконаного компанією “Harris Interactive”. Лише третина британців хотіли залишатися в Євросоюзі.

1 липня 2013 р. Д. Кемерон заявив, що Євросоюз повинен розширитися від Атлантики до Уралу.

У другій декаді липня 2013 р. повідомлялося, що британський Інститут міжнародних відносин оголосив конкурс на кращий план виходу з Євросоюзу. Призи: за перше місце — 100 000 євро, друге — 10 000 євро і третє — 5 000 євро. Переможця мали оголосити у березні 2014 р.

16 серпня 2013 р. прем’єр-міністр Д. Кемерон звернувся до президента Єврокомісії Жозе Мануеля Баррозу. Прохав терміново надіслати спостерігачів Євросоюзу на кордон Іспанії та Гібралтару, щоб довести незаконність посилення Іспанією пропускнуго режиму.

20 серпня 2013 р. Велика Британія відхилила запит Іспанії про проведення переговорів на тему суверенітету Гібралтару.

29 жовтня 2013 р. Міністерство закордонних справ Великої Британії заявило, що у разі незалежності Шотландія опиниться поза Європейським Союзом.

У третій декаді листопада 2013 р. Д. Кемерон у своїй статті в газеті “Financial Times” анонсував план з обмеження пересування всередині Євросоюзу. Вважав, що пересування досі було неконтрольованим. Було оприлюднено результати опитування, виконаного компанією “Opinium”. 14 % британців вважали себе європейцями, 26 % британців вважали Євросоюз “гарним явищем”, а 46 % — “поганим”.

27 листопада 2013 р. Д. Кемерон пропонував позбавити іммігрантів пільг та депортувати їх.

16 лютого 2014 р. президент Єврокомісії Жозе Мануель Баррозу прогнозував, що у випадку проголошення незалежності Шотландія матиме проблеми зі вступом до Євросоюзу.

30 квітня 2014 р. прем'єр-міністр Д. Кемерон погрожував піти з посади, якщо не буде проведено референдуму про членство Великої Британії в Європейському Союзі.

У третій декаді травня 2014 р. Д. Кемерон на неформальному саміті Євросоюзу в Брюсселі заявив канцлеру Німеччини Ангелі Меркель про можливий вихід Великої Британії з Євросоюзу. Британці на нещодавніх виборах до Європарламенту найбільше голосів віддали партії, яка виступала за вихід Британії з Євросоюзу.

1 липня 2014 р. повідомлялося, що Велика Британія образилася на Євросоюз через призначення новим президентом Єврокомісії Жан-Клода Юнкера.

Д. Кемерон заявив, що не має сенсу чинити перепони референдуму про вихід країни з Євросоюзу. Референдум очікувався в 2017 р.

28 вересня 2014 р. Д. Кемерон закликав британців підтримати вихід країни з Євросоюзу.

29 вересня 2014 р. Д. Кемерон заявив, що коли його партія переможе на парламентських виборах 2015 року, то він буде ініціювати референдум про вихід Великої Британії з Євросоюзу.

24 жовтня 2014 р. повідомлялося, що Велика Британія відмовлялася сплачувати Євросоюзу понад 2 млрд євро.

На початку листопада 2014 р. Д. Кемерон заявив про готовність провести референдум про вихід Великої Британії з Євросоюзу, якщо він залишиться прем'єр-міністром після виборів 2015 р. Думається, що правлячі кола Великої Британії питання про її вихід вирішують не на підставі емоцій, а спираючись на розрахунки. Емоції ж полюбляють в Україні.

Автор цих рядків згадує враження від міжнародної конференції з приводу вступу України до СОТ, яка відбулася в будівлі Академії праці і соціальних відносин в Києві в першій половині першого десятиліття ХХІ ст. Тоді одні доповідачі закликали до вступу України в СОТ, а інші — це рішуче заперечували. І ті й інші не наводили жодних розрахунків. Дискусія була такою малопродуктивною, як і спір між атеїстами і віруючими про існування Бога. Що кому подобалося — до того і закликали. У конференції брав участь і представник Киргизстану. Ця країна була у групі країн-засновниць СОТ. Представника запитали, чи стало Киргизстану краще від перебування в СОТ. Той відповів, що як було погано, то погано і залишилося.

Можливо, і британці не обтяжують себе розрахунками переваг і недоліків членства в Євросоюзі? На них це не схоже. Ще з 1709 р. англійці почали використовувати “правило резону” (rule of reason). Воно передбачає зважування переваг і недоліків.

Існує підозра, що британський бізнес настільки інтегрований в економіку Європи, що йому не потрібен нагляд у вигляді Євросоюзу. Цьому “пастуху” потрібно ще й платити.

Схематично Євросоюз можна зобразити як “спільний ринок” плюс валютний союз (плюс елементи правового і політичного союзу). Велика Британія, як уже зазначалося, на євро не переходила і в обігу залишалися фунти стерлінгів. У випадку ймовірного виходу з Євросоюзу Велика Британія нічого не втрачатиме, оскільки завжди мала фунт стерлінгів і не мала євро.

Спільний ринок, як відомо, передбачає:

- вільний рух товарів і послуг;
- вільний рух робочої сили;
- вільне переміщення капіталів;
- вільне утворення центрів підприємницької діяльності.

Зазначене в Євросоюзі відоме як “свободи” (freedoms). Велика Британія, як й інші країни Євросоюзу, є також членом Світової організації торгівлі. У рамках СОТ діють чотири правила:

- нація найбільшого сприяння;
- національний режим;
- захист національної промисловості лише за допомогою тарифів;
- прив’язування тарифів.

Три останні критерії спільного ринку (що зазначені вище) знаходяться поза сферою діяльності СОТ. Нам здається, що саме тут і можливе певне погіршення становища британського бізнесу після виходу країни з Євросоюзу. Погіршенню становища за першим критерієм мало завадити (або суттєво нейтралізувати перепони) членство Великої Британії в СОТ.

Зазначені вище критерії СОТ у випадку виходу Великої Британії з Євросоюзу мають зашкодити антибританській дискримінації з боку ЄС. Коли Британія вступала до “Спільного ринку”, то Світової організації торгівлі ще не було. Очевидно, як країні-члену СОТ Великій Британії членство в Євросоюзі не є відчутно важливим.

Відомо, що перебування в міжнародній організації передбачає сплату членських внесків. Можна здогадуватися, що членство Великої Британії в Євросоюзі “влітає в копійчку”, тому існує спокуса позбутися таких витрат. Ніхто не любить годувати дармоїдів.

На основі викладеного зробимо такі висновки:

1. Досвід Великої Британії підказує, що до Європейського Союзу слід ставитися зважено, а не як до “священної корови”. Саме такий статус нав’язується чинною владою свідомості українців.

Особливо непереконливим обожнювання Євросоюзу має в очах тих, хто пережив “Сталіна-батька”, “вірного лєнінця Микиту

Хрущова”, “дорогого Леоніда Ілліча”, “БАМ”, “Продовольчу програму”, “зрілий соціалізм”, “гласність і перебудову” Горбачова, “пролетарський інтернаціоналізм”, “світле комуністичне майбутнє”, “соціалістичний табір” та безліч інших пропагандистських кампаній. Тоді все це спрямовувалося на “побудову комунізму в окремо взятому” Політбюро. Нинішня влада ще не зрозуміла, що: “Не той тепер Миргород, Хорол-річка — не та”.

2. Нинішній світ, як і вся попередня історія людства, керується принципами сили, хоч про це не всі, не скрізь і не завжди говорять відверто. Слаба Україна, а ще до того ж охоплена громадянською війною, Євросоюзу абсолютно не потрібна. Європа змушена рахуватися з Великою Британією, оскільки ця країна є сильною і її характеристика, як “хворої людини Європи”, залишилася в 60-х роках ХХ ст., коли студентом був співавтор цієї статті. Нинішні студенти бачать вже іншу Британію. Євросоюз, без сумніву, проживе без Великої Британії, а та — без нього. Україна має бути готовою існувати як з Євросоюзом, так і без нього.

3. Не виключається, що Велика Британія зрештою не вийде з Євросоюзу, але своїми погрозами про вихід зможе модернізувати Євросоюз у бажаних їй напрямках. Дивлячись на Велику Британію, Україні слід припинити виконувати лише роль прохача (бо жебраків у кращому випадку жаліють, але не поважають), а й мати щось привабливе для Євросоюзу. Внутрішня нестабільність країни козирем не є.

4. Основне ядро Євросоюзу складають соціал-демократичні країни. Велика Британія є більш капіталістичною країною, порівняно з іншими. В цьому вбачаємо основний чинник тертя між Великою Британією і Євросоюзом. Шлях України до Євросоюзу ускладнюється ще й тим, що вона ще не позбулася елементів феодалізму та злочинів первісного нагромадження капіталів.

5. Вітчизняним політикам доцільно заглянути в кабінку, наприклад, старих моделей гусеничних тракторів. Там вони не побачать звичного керма, а побачать два важелі. Кожний керує рухом правої чи лівої гусениці.

У сфері права, політики і економіки важелями називаються “взаємність” і “реторсія”. Їх Україні ігнорувати не слід.

Нерозважливим було одностороннє скасування Україною в'їзних віз для громадян США та Євросоюзу, в тому числі і британців. Євросоюз вже давно отримав від України те, що Україна ще лише хоче отримати від нього. Чого йому тепер поспішати? Євросоюз водитиме Україну за ніс нескінченно. Хай Україна клянчить.

6. Досвід показав, що Євросоюз заради України з Росією воювати не буде. Поки що не всі це зрозуміли. Слід згадати вислів відомого політика (який, на жаль, не став Пре-

зидентом України восени 1999 р.) — “Європу слід будувати в Україні”.

Література

1. Основы права Европейского Союза: учеб. пособие / Под ред. проф. Ю. С. Кашкина. — М.: Белые альвы, 1997. — 368 с.
2. Европейский Союз: словник-довідник. — К.: К.І.С., 2001. — 152 с.
3. Европейское право: учеб. для вузов / рук. авт. кол. и отв. ред. Л. М. Энтин. — М.: Норма, 2000. — 720 с.
4. Дахно І. І. Історія держави і права. — К.: Центр учб. л-ри, 2013. — 658 с.

Аналізуються основні віхи на шляху вступу Великої Британії до Європейського Союзу та її наміри вийти з нього. Досліджено точки зору європейських політиків щодо членства Великої Британії в Європейському Союзі. Сформульовано рекомендації щодо взаємин України з Євросоюзом.

Анализируются основные вехи на пути вступления Великобритании в Европейский Союз и его намерения выйти из него. Исследованы точки зрения европейских политиков относительно членства Великобритании в Европейском Союзе. Сформулированы рекомендации относительно взаимоотношений Украины с Евросоюзом.

Main landmarks on Great Britain's entry to the European Union as well as its intentions to quit the EU have been analyzed. Opinions of the European politicians on membership of Great Britain in the EU are cited. Some proposals dealing with the EU-Ukraine relations have been investigated.

Надійшла 21 квітня 2015 р.